

Milewska, Martyna

Puck (zamek), woj. pomorskie : badania w roku 2010

Światowit 8 (49)/Fasc.B, 249-250

2009-2010

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez **Muzeum Historii Polski** w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

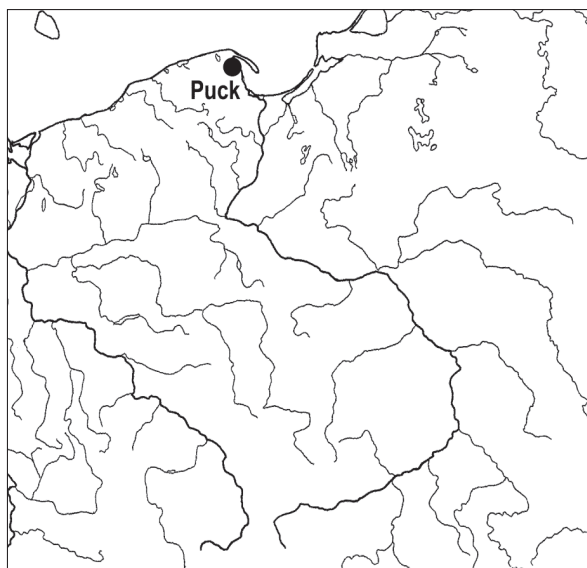
Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

MARTYNA MILEWSKA

PUCK (ZAMEK), WOJ. POMORSKIE. BADANIA W ROKU 2010 (PL. 136–138)

W sezonie wykopaliskowym 2010 roku kontynuowano badania fosy ochraniającej od zachodu tutejsze założenie obronne, wzniesione przez Krzyżaków na przełomie XIV i XV wieku¹. Jego centralnym punktem był murowany budynek o charakterze mieszkalno-obronnym, zwany w późniejszych źródłach „kamienicą starą”, będący początkowo siedzibą zakonnego administratora okręgu rybickiego, a po inkorporacji Pomorza Gdańskiego w 1454 r. – królewskich starostów (MILEWSKA, KRUPPÉ 1997). Fosę w tym rejonie stanowił natomiast, płynący u podnóża wzniesienia zamkowego ku pobliskiej Zatoce Puckiej, naturalny ciek wodny, od lat trzydziestych XV w. wykorzystywany jednocześnie jako rów młyński (Ryc. 1).

Jednym z istotnych punktów w systematycznie realizowanym programie badawczym jest kwestia rozpoznania systemu zabezpieczenia brzegu fosy. Z dotychczasowych badań wynika, że umacniano go pionowo wbitymi palami (MILEWSKA, KRUPPÉ 1997; STARSKI 2006). Na dwa ich rzędy, różne czasowo, natrafiono bowiem w odległości 5,5–6,5 oraz 7–8 metrów od zachodniej ściany „kamienicy starej” (Ryc. 2). Wcześniejszy, biegnący bliżej zachodniej ściany budynku, datowany na podstawie uzyskanych dat dendro na lata czterdzieste XV w., wiązać można z budową przez Krzyżaków młyna i potrzebą uregulowania nurtu w rowie młyńskim. Późniejszy, z lat siedemdziesiątych XVI w., jest świadectwem szerzej zakrojonej działalności budowlanej ówczesnego starosty puckiego Jana Kostki, w tym wystawienia zachodniej bramy zamkowej prowadzącej po moście zwodzonym do wspomnianego młyna (INWENTARZE STAROSTW... 1954: 4). Przebieg obu umocnień skraju fosy nie jest jednak do tej pory do końca znany, zatem jednym z głównych celów omawianego sezonu było uzyskanie dalszych informacji w tym względzie. W toku wykopalisk (wykop 53) nie stwierdzono już istnienia palowania brzegu z czasów krzyżackich, co w kontekście wcześniejszych ustaleń uznać należy za wynik ostateczny. Natrafiono natomiast na dalszy ciąg późniejszych, szesnastowiecznych konstrukcji. Był to, analogicznie jak poprzednio, rząd ociosanych pali, o wymiarach przekroju przeciętnie 20×30 cm, ustawionych w niewielkim, dwudziestocentymetrowej głębokości wkopie. Postawiono je na płasko ściętych podstawach i ustabilizowano kamieniami różnej wielkości oraz kawałkami cegieł, a następnie podsypano piaskiem.

W badanym wykopie odsłonięto 11 takich pali, o zachowanej wysokości od 30 do 80 cm (Ryc. 3).

Zwyczaj wyrzucania do fos wszelkiego rodzaju odpadków jest w archeologii zjawiskiem powszechnie znanym. Dotychczasowe wykopaliska na zamku w Pucku pozwoliły ustalić, że zasypywanie nimi zachodniej fosy zamkowej poczęło się wraz z zasiedleniem „kamienicy starej”. Tegoroczna eksploracja zalegających w niej nawarstwień wskazuje, że było to nadal miejsce usuwania z terenu założenia zamkowego ceglanego gruzu rozbiórkowego, pozostałości po prowadzonych różnego rodzaju robotach budowlanych. Natrafiono przy tym na dwa duże, różnoczasowe skupiska potłuczonych kafli. Wcześniejsze, z pierwszej połowy XVI w., świadczy, że rozebrano wówczas piec zbudowany z kafli miskowych pokrytych jasnobrązową polewą i zdobionych na dnie plastycznymi rozetami (Ryc. 4). Było to w czasach, gdy – na skutek zaciągniętej jeszcze przez Kazimierza Jagiellończyka pożyczki wojennej – Puck pozostawał w dzierżawie gdańskiej rady miejskiej. Późniejsza wymiana pieca z polewanych na zielono kafli płytowych miała miejsce w pierwszych dekadach XVII w., a więc postawionego za starostowania w Pucku Jana Wejhera (Ryc. 4). Nie sposób natomiast ustalić, z których budynków pochodziły rozebrane piece. Wysoce prawdopodobne jest, że wcześniejszy

¹ Puck, stanowisko 1 (AZP 04-42/31).

z kafli miskowych ogrzewał któreś z pomieszczeń „kamienicy starej”, gdyż był to wówczas na zamku jedyny budynek mieszkalny. W odniesieniu do późniejszego, to stać on mógł również w „kamienicy nowej”, wybudowanej u schyłku XVI w. przez Ernesta Wejhera. W inwentarzach zamku z 1627 i 1628 roku, a więc sporządzonych po odzyskaniu zajętego w 1626 roku przez Szwedów Pucka, w obu budynkach odnotowano pięć „pieców zielonych”, z czego aż trzy z uwagą „piec niedobry” lub „piec zielony poprawy potrzebuje” (*INWENTARZE STAROSTW...* 1954: 3–5). Przypuszczać więc można, że znalezione w zasypisku fosy kafle pochodzą z pieca rozebranego w czasie prac remontowych prowadzonych po opuszczeniu zamku przez załogę szwedzką.

Do znalezisk niespotykanych dotychczas w ciągu wieloletnich wykopalisk w Pucku zaliczyć należy pozostałości potłuczonej ceramicznej flaszki podróżnej z początku XVII w., zwanej w terminologii archeologicznej piełgrzymią. W dużej części zrekonstruowana z fragmentów, ma 21 cm średnicy, a maksymalną wydętość 11 cm. Na spodzie flaszki znajduje się dolepiiona stopka, a z boków – dwa małe uszka z otworami do przeciągnięcia sznura lub rzemienia służącego do noszenia. U góry znajdował się niezachowany niestety dziobek (**Ryc. 5**). Wykonana z silnie wypalanej gliny o powierzchni pokrytej oliwkową polewą, kształtem wyraźnie naśladowała znane z tego czasu wyroby z metalu – cyny lub mosiądzu (**Ryc. 6**). Prosty motyw zdobniczy na obu powierzchniach, nie nawiązujący do tematyki religijnej, zdaje

się wykluczać zakwalifikowanie jej do kategorii pojemników używanych w czasie wędrówek pielgrzymich. Trudno jednak wskazać, kto mógłby być użytkownikiem flaszki znalezionej w zasypisku fosy puckiej, czy był nim stały mieszkaniec zamku, czy też osoba która zatrzymała się tu w czasie podróży. Do tej pierwszej kategorii zaliczyć by można kogoś z tzw. czeladzi zamkowej, na przykład leśnego, strażnika należącej do starosty rozległej puszczy Darżlubskiej, lub strądownego, do którego obowiązków należał między innymi stały obchód brzegów Zatoki Puckiej. Niezależnie od trafności tych przypuszczeń przyjąć trzeba, że właścicielem flaszki wypełnianej nieznanym nam napojem była osoba, która z racji wykonywanego zajęcia lub sposobu życia przebywała przez dłuższy czas poza miejscem zamieszkania. A kim była w rzeczywistości, pozostanie już na zawsze tajemnicą.

Omawiane wykopaliska prowadzone były przez Instytut Archeologii UW we współpracy z Instytutem Archeologii i Etnologii PAN w dniach od 7 lipca do 17 sierpnia. Kierowała nimi autorka tekstu wraz z mgr Karoliną Blusiewicz, a uczestniczyli w nich studenci IA UW. Finansowanie badań zapewnił IA UW oraz Pomorski Wojewódzki Konserwator Zabytków w Gdańsku.

Mgr Martyna Milewska
Instytut Archeologii
Uniwersytet Warszawski
m.milewska@uw.edu.pl

Literatura

DAS HAUSBUCH...

- 1965 *Das Hausbuch der Mendelschen Zwölfbrüderstiftung zu Nürnberg. Deutsche Handwerkerbilder des 15. und 16. Jahrhunderts*, W. Treue i in. (wyd.), München.

INWENTARZE STAROSTW...

- 1954 *Inwentarze starostw puckiego i kościerskiego z XVII wieku*, G. Labuda (wyd.), Towarzystwo Naukowe w Toruniu Fontes 39, Toruń.

MILEWSKA, M., KRUPPE, J.

- 1997 *Zamek pucki w badaniach archeologicznych 1991–1996*, „Kwartalnik Historii Kultury Materialnej” XLV/1, 43–59.

STARSKI, M.

- 2006 *Drewniane umocnienia brzegów fosy zamkowej w Pucku w świetle najnowszych wyników badań archeologicznych*, „Zapiski Puckie” 6, 107–112.

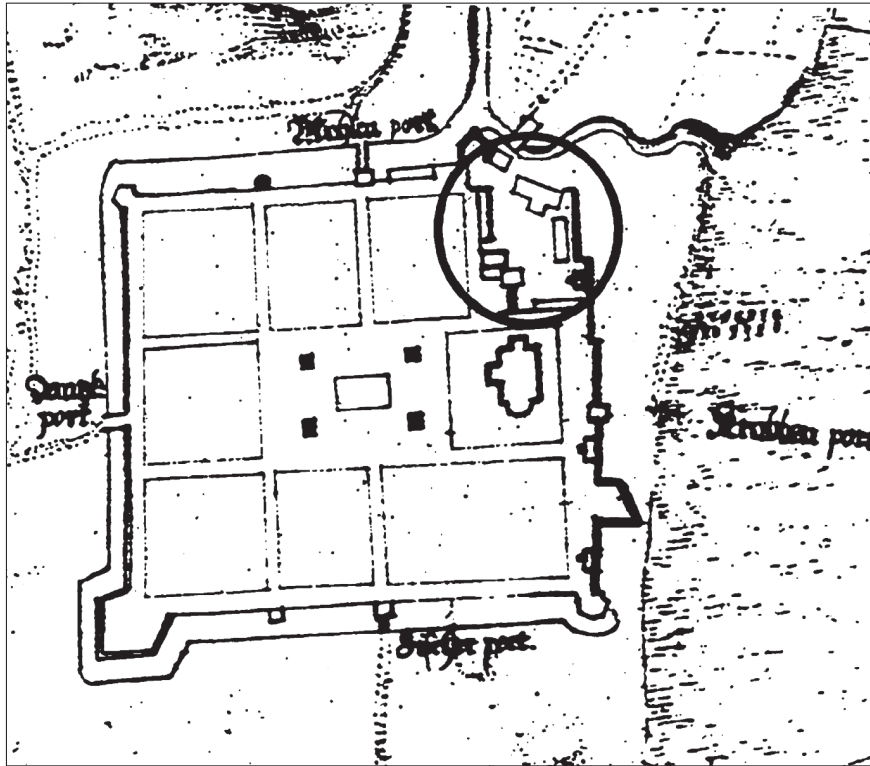
MARTYNA MILEWSKA

PUCK (THE CASTLE), THE POMORSKIE VOIVODESHIP. EXCAVATIONS IN 2010

In the 2010 season research of the western part of the castle's moat aimed at exploring the reinforcement of its bank (**Figs. 1, 2**) was continued. A further part of a wooden palisade dating back to the 1570s was uncovered (**Fig. 3**). What is more, the existence of known prior reinforcements originating from the 1440s was not confirmed

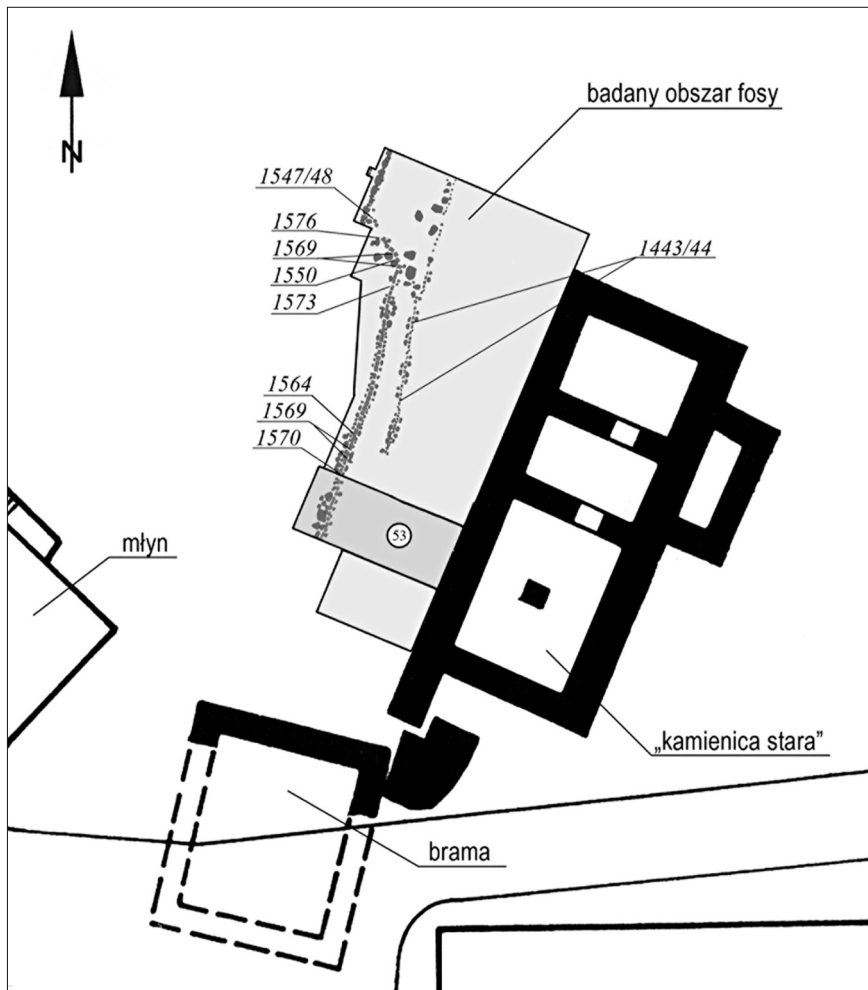
in the section under examination. Among the most interesting findings are two sets – of bowl tiles dating back to the first half of the 16th c. and plate tiles originating from the beginning of the 17th c. (**Fig. 4**). A ceramic costrel dating back to the beginning of the 17th c. is also an immensely interesting isolated find (**Fig. 5**).

PLANSZA 136

Ryc. 1. Plan Pucka z zaznaczonym terenem zamku. Wycinek mapy okolic Pucka autorstwa F. Getkanta z 1634 r.

Fig. 1. Plan of Puck with the marked area of the castle. Section of the map of the neighbourhood of Puck by F. Getkant (1634).

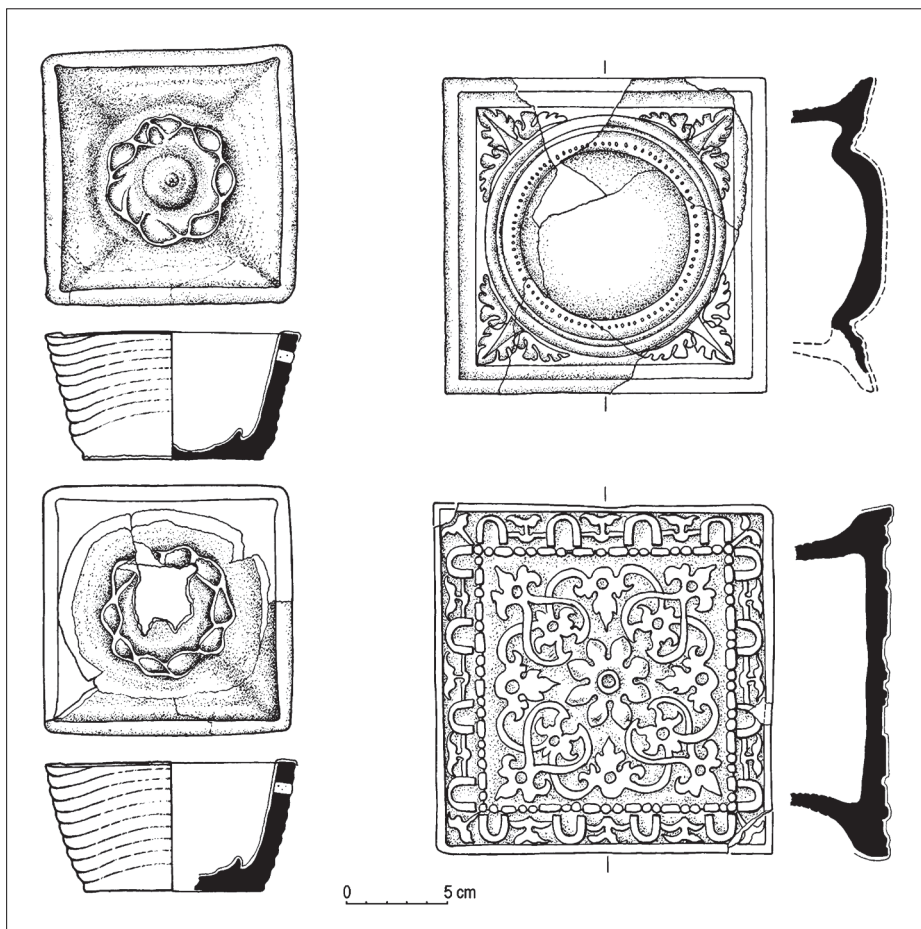
Ryc. 2. Plan odsłoniętych umocnień fosy zamkowej w Pucku (oprac. M. Starski).

Fig. 2. Plan of exposed reinforcements of the castle's moat in Puck.

Ryc. 3. Pale wyjęte z konstrukcji umocnień fosy (fot. M. Milewska).

Fig. 3. Posts extracted from the construction of the reinforcements of the moat.

Ryc. 4. Polewane kafle miszkowe z pierwszej połowy XVI w. oraz płytowe z początku XVII w. z zasypiska fosy (rys. G. Zborowska).

Fig. 4. Glazed bowl tiles from the first half of the 16th c. and plate tiles from the early 17th c. from the fill of the moat.

Ryc. 5. Ceramiczna flaszka podróżna z początku XVII w. z zasypiska fosy (fot. M. Starski).

Fig. 5. Ceramic costrel from the early 17th c. from the fill of the moat.

Ryc. 6. Rzemieślnik wyrabiający metalowe flasze podróżne (wg *DAS HAUSBUCH...* 1965: 270).

Fig. 6. Craftsman manufacturing metal costrels.